

Arkæologisk undersøgelse
af
Trekroner Øst, Etape V, Fløng sogn

Bygherrerapport

ROM 2285
Stednr. 02.04.01.
TREKRONER ØST, ETAPE V, OMR. 21 + 29
Boplads
Førromersk jernalder, Ældre romertid
Matr.nr. 123b af Store Hede, Roskilde Jorder
Fløng sogn (i dag Roskilde Dms.)
Sømme herred
Københavns amt

© ROSKILDE MUSEUM

1. Indledning	1
2. Resumé.....	1
3. Undersøgelsens baggrund	3
4. Topografi, terræn og undergrund	3
5. Undersøgelsens resultater	3
6. Udgravede fund.....	8
7. Perspektiver og videre undersøgelser i fortidsmindelandskabet.....	11
8. Udgravningens data	11
9. Udgravningsmetode	12
10. Dataliste	12
11. Litteratur	13
12. Tidstavle.....	14

1. Indledning

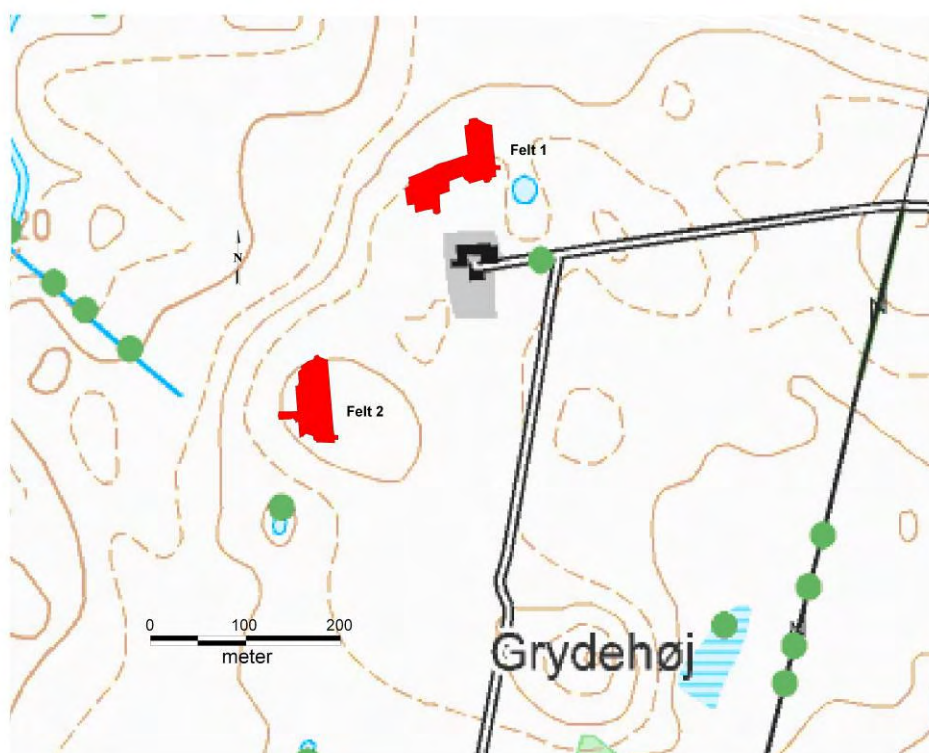
Nærværende rapport dækker den arkæologiske undersøgelse der blev foretaget fra den 27. november 2007 til den 22. januar 2008. Undersøgelsen blev rekvireret og betalt af Roskilde Kommune i sin egenskab af lodsejer. Kulturarvsstyrelsen journalnummer for opgaven er FOR 2003-2122-0835.

Oversigtskort. Udgravningsområdet er markeret med rødt.

2. Resumé

På etape V blev der foretaget udvidede undersøgelser på 2 områder - Felt 1 og Felt 2, på hhv. 3982 m² og 3090 m². På Felt 1 fandtes spor af en gårdsenhed, bestående af ét langhus samt kogestensgruber og affaldsgruber. På Felt 2 fandtes ligeledes enkelte kogestensgruber og affaldsgruber. Anlæggene ligger på små åse og plateauer, naturligt afgrænset af et landskab domineret af små og store vådområder, søer og moser. Keramikken fra bopladsen dateres indenfor førromersk jernalder og ældre romersk jernalder ca. 500 f. Kr. – Kr. f. hvortil gårdsenheden må henføres. Lignende gårdsenheder er undersøgt på foregående etaper (etape II og III) i området. Der ses ikke spor efter senere – eller tidligere gårde. Vådområderne kan have begrænset udnyttelsen og udbyttet af ager landskabet, hvilket kan være årsagen til, at man ikke senere i oldtiden eller middelalder har slået sig på arealet. Det ser ud til at, at først i historisk tid hvor dræning og afvanding begyndte, har der været grundlag for at opføre gårde i området igen.

Udgravningsfelterne.

3. Undersøgelsens baggrund

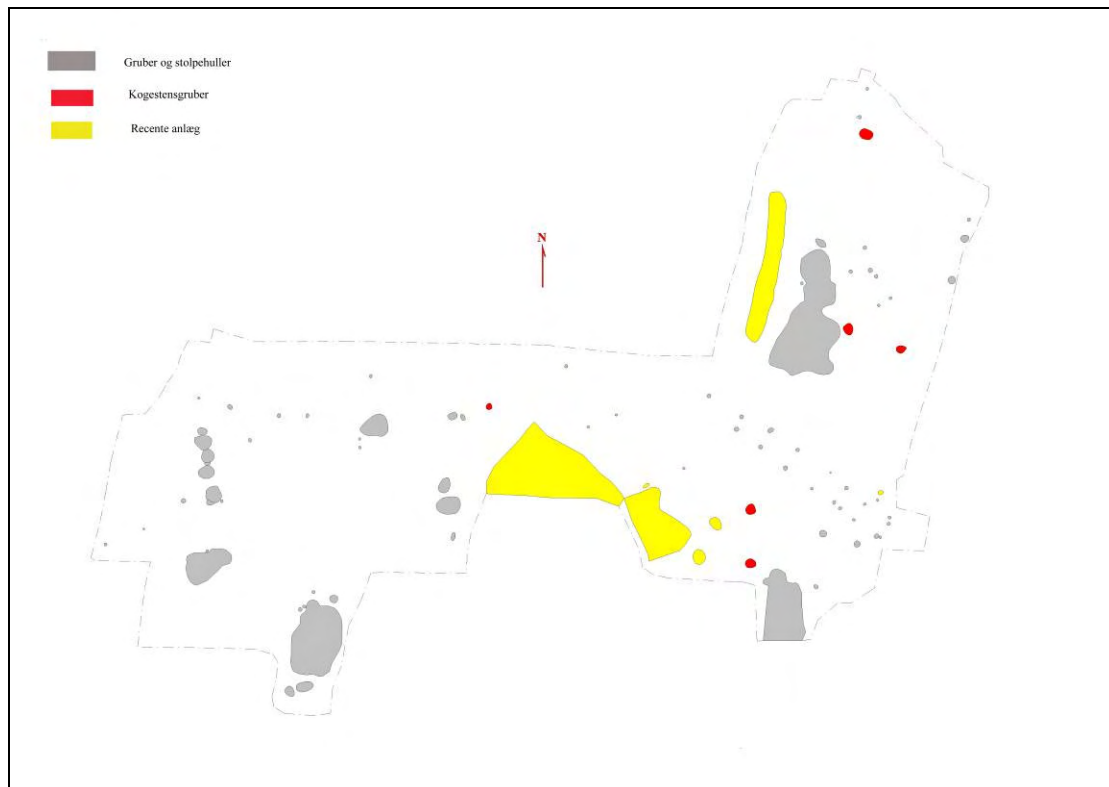
Som led i Roskilde Kommunes plan for Trekronerområdet, foretages systematiske arkæologiske forundersøgelser, efterhånden som nye arealer står for at skulle bygges modnes. Der er tidligere gennemført forundersøgelser og udgravninger i 2005, 2006 og forsommeren 2007. Det er derfor kendt, at der i området findes bopladser fra yngre stenalder, yngre bronzealder og ældre jernalder, og ved Grydehøj er der undersøgt begravelser fra yngre stenalder, ældre bronzealder, ældre jernalder og vikingetid.

4. Topografi, terræn og undergrund

Det berørte areal var overvejende et højtliggende område, der egentlig bestod af to bakketoppe, som indtil for få årtier siden var adskilt af et mindre vådområde syd for Skademosegård. Den sydligste bakketop lå ca. 36 m o.h., mens den nordlige lå omtrent 34 m o.h. Nord for Skadsmosegård, var et kær med en relativ høj vandstand. Vestligst var skråningerne ret stejle mod lavere liggende arealer, der længst mod vest stødte om til Himmelev Bæk, et mindre vandløb, der løber fra syd mod nord. Undergrunden bestod overvejende af gult og gulbrunt ler. Flere steder var der lommer af sand, samt klumper af kalk og kridt.

5. Undersøgelsens resultater

Der blev i alt afgrømt ca. 7072 m², hvor udgravningsfelterne 1 og 2 tegnede sig for henholdsvis ca. 3982 m² og ca. 3090 m². Felterne var beliggende på den højeste del af området og skrånede mod vest. Der blev ved udgravningen registreret i alt 167 forhistoriske anlægsspor, fordelt på: 103 stolpehuller, 35 affaldsgruber, 9 kogestensgruber imens 20 anlæg udgik. Anlæg der blev erkendt recente ved muldafrømningen blev indtegnet på fladetegningerne, men ikke nummereret.

Felt 1.

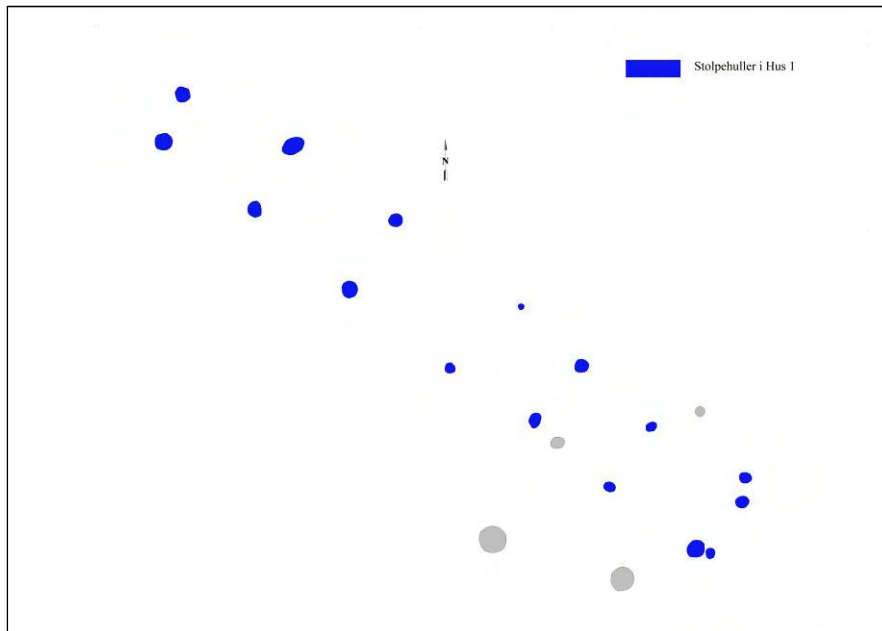
5.1 Felt 1

Der blev i alt afrømmet ca. 7072 m², hvor udgravningsfelterne 1 og 2 tegnede sig for henholdsvis ca. 3982 m² og ca. 3090 m². Felterne var beliggende på den højeste del af området og skrånede mod vest. Der blev under udgravningen registreret i alt 167 forhistoriske anlægsspor, fordelt på: 103 stolpehuller, 35 affaldsgruber, 90 kogestensgruber, imens 20 anlæg udgik. Anlæg der blev erkendt recente ved muldafrømningen blev indtegnet på fladetegningen, men ikke nummereret.

5.2 Hus 1

På Trekroner Øst, etape V fandtes ét af de såkaldte treskibede langhuse. Disse huse, hvis tagkonstruktion bæres af parvise stolper, kendetegnes generelt ved en betydelig variation og kan stamme fra store dele af forhistorien, bronzealder såvel som jernalder/vikingetid. Langhusene har været anvendt til beboelse såvel som stald- og driftsbygninger.

Vest for kærret, på Felt 1, fandtes spor efter et nordvest – sydøst orienteret langhus, ca. 25 meter langt, med 7 sæt tagbærende stolper. Spændet var ca. 4 meter mellem hver af stolpehullerne på langs, og ca. 2 meter mellem de enkelte sæt på tværes. Mod langhusets nordvestlige ende var det sidste sæt tagbærende stolper indtrukket. Stolpehullerne var mellem 25 -50 cm dybe, og ensartede i fyld og facon. Hus 1 blev ud fra keramikken, fundet i stolpehullerne, dateret til ældre jernalder.

Hus 1.

Profil fra A2289. I hullerne fandtes keramik og dyreknoget. Foto: Roskilde Museum.

5.3 Kogestensgruber

På Felt 1 blev der registreret 6 anlæg, der tolkedes som kogestensgruber.

Kogestensgruberne ses som nedgravninger i jorden, der er opfyldt med formuldet trækul og brændte sten. De har i forhistorisk tid været anvendt til madlavning.

Anlæggene var koncentreret på feltets østlige område, og i umiddelbar nærhed af langhuset og affaldsgruberne.

5.4 Affaldsgruber

14 anlæg der karakteriseres som affaldsgruber blev registreret på Felt 1. Ved muldafrømningen fremstod flere af gruberne som store mørkebrune amorfe nedgravninger i undergrunden. De øverste 20 cm blev afgravet med maskinen, og flere mindre nedgravninger kunne afdækkes. I den mørkebrune opfyld fandtes fragmenteret keramik og dyreknoget, der antages at stamme fra husholdningen i langhuset. Nedgravningerne tolkes og betegnes derfor som affaldsgruber.

A2224

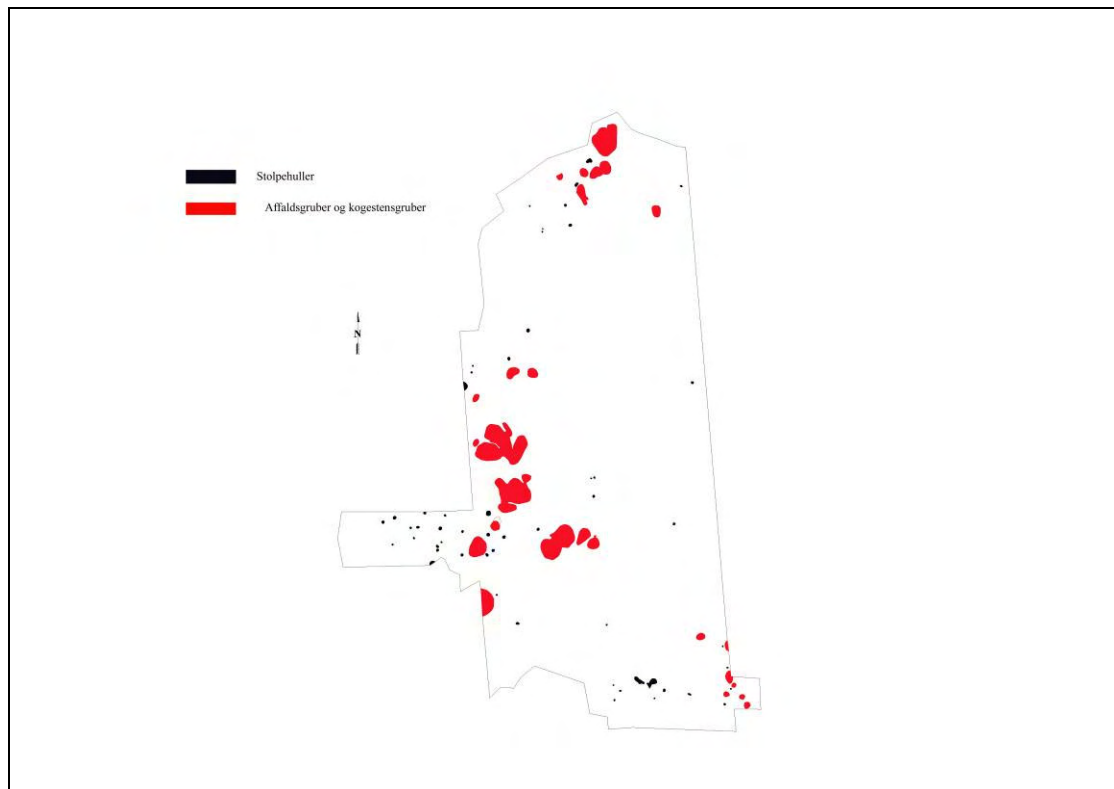
Fra anlægget udskiltes 7 gruber kaldet a, b, c, d, e, f, der varierede i fyld, størrelse og udformning. Anlæg a, b, c og d indeholdt store mængder keramik, samt dyrekogler.

A2284

Anlægget kunne adskilles i to gruber; a og b, hvoraf b er nedgravet i den nordlige del af anlæg a. Begge gruber er ujævne i sider og bund. Anlæggene blev snittet med maskine.

A2289

Fra anlægget udskiltes 7 gruber. Anlæg a, b, c og d er dokumenteret på fladetegning og snittegning, imens tre andre gruber kun er registreret på snittegning - snit 1 til 4. Anlæggene på snit 2 og 4 tolkes som gruber, imens snit 3 der er lagt vinkelret øst – vestgående på snit 1, tolkes som en del af den grube der er erkendt i snit 1. Betydelige mængder af keramik og kogler er opsamlet fra gruberne.

Felt 2.

5.5 Felt 2

Sydvest for Skademosegård – Felt 2 fremkom 82 anlægsspor, hvoraf 70 blev registreret som stolpehuller, kogestensgruber og affaldsgruber. De resterende 12 viste sig ved nærmere undersøgelse, at være muldpletter og spor efter dyreaktivitet.

5.6 Affaldsgruber

20 affaldsgruber blev registreret på Felt 2. Ved muldafrømningen fremstod flere af gruberne som store mørkebrune amorfe nedgravninger i undergrunder. De øverste 20 cm blev afgravet med maskinen, og flere mindre nedgravninger kunne afdækkes. I den mørkebrune opfyld fandtes keramik og dyreknogler, og derfor tolkedes nedgravningerne som affaldsgruber.

5.7 Stolpehuller

46 stolpehuller, blev registreret på Felt 2. Stolpehullerne var koncentreret på feltets vestlige del, omkring affaldsgruberne. En udvidelse af feltet mod vest blev foretaget, da enkelte af stolpehullerne kunne være del af en konstruktion (A2337 og A2338, samt A2227 hvor der i toppen af anlægget var opsamlet et fragment fra en bronze celt). Yderligere fire stolpehuller, blev registreret. Ved nærmere undersøgelse, blev det konstateret, at stolpehullerne var forskellige i form og fyld, og længden mellem hullerne på tværs og på langs, var uregelmæssig. Derfor blev det vurderet at stolpehullerne ikke har indgået i en umiddelbar erkendelig konstruktion.

6. Udgravede fund

De i alt 183 registrerede x-numre dækker over 2591 genstande og fragmenter. Hvert x-nummer kan således dække over adskillige genstande/fragmenter, når der er tale om ukarakteristisk keramik, flotationsprøver, faunamateriale o. lign. Størstedelen af disse fund er gjort i grubernes opfyld. De to mest markante fundgrupper er keramik og dyreknogler.

6.1 Skår fra keramiske kar (ca. 2384 stk.)

Størstedelen af keramikken er fra affaldsgruberne. Enkelte fragmenter er dog fra stolpehuller. Keramikken karakteriseres især ved skår fra fladbundede kar med

udadsvajede sider og indadbøjede mundingspartier med udadsvajede afrundede eller facetterede rande. Mundingskanterne varierer fra tynde til fortykkede runde rande. Andre karformer forekommer dog også. Materialet er generelt hårdtbrændt og har et groft dagligdags præg. Overordnet dateres keramikken til ældre jernalder, med hovedvægten på førromersk jernalder/ældre romertid.

6.2 Genstande af metal (6 stk.)

Genstande af metal forekom i fem anlæg. Ud af de seks metalgenstande kunne tre identificeres: en bronzenål, fragment fra en bronzecelt og fragmentet fra en jernkniv. De resterende tre genstande var ubestemmelige jernfragmenter. Anlæggene og bunkerne med afrømmet muldjord blev gentagende gange undersøgt, med metaldetektor, dog uden resultat. Det næsten absolutte fravær af metalgenstande er gældende for både Felt 1 og Felt 2.

Udsigt over Felt 1. I forgrunden ses de forhistoriske anlægsspor som mørke områder i undergrunden. Foto: Roskilde Museum.

5. Sammenfatning og konklusion

På det undersøgte område nord og sydvest for Skademosegård, Trekroner Øst fandtes spor efter én bebyggelse fra ældre jernalder. Lokalitetens betydning understreges af et omfattende keramisk genstandsmateriale. Én enkelt bygning blev lokaliseret, og kan dateres til ældre jernalder. Omkring bebyggelsen fandtes flere affaldsgruber, hvori der fremkom keramik, som også dateres til ældre jernalder, med en hovedvægt på keramik fra førromersk jernalder/ældre romertid.

Hvorvidt gruberne er gravet med det formål at fungere som affaldsdepoter er uvist. Mange af gruberne var uregelmæssige i formen, og i flere af dem var der forstyrrelser i form af andre samtidige nedgravninger. Ud fra stratigrafien var det dog sjældent muligt at afdække hvilke af gruberne der var gravet først. Uregelmæssigheden i grubernes udformning, samt de utydelige forhold i stratigrafien kunne tyde på at hullerne var gravet til andre formål, muligvis som lertagningsgruber, hvor leret kan have været anvendt til keramikfremstilling. Hullerne er efterfølgende blevet fyldt op med affald fra den forhistoriske husholdning.

Udgravningen af gruberne, der i fladen fremstod som store amorfe fyldskifter resulterede i et omfattende keramikmateriale, der daterer anlæggene. Yderligere kan resultaterne bruges til at klarlægge, at pladsen kun har været brugt inden for én afgrænset periode i oldtiden.

Områderne øst og syd for Skademosegård (ROM 2285 Trekroner Øst, etape I, II, III og IV) er tidligere, i forbindelse med andet byggeri, blevet arkæologisk undersøgt. Her har man fundet bopladsspor og aktivitetsområder fra yngre bronzealder, førromersk jernalder og romertid. Fundene betyder at bopladsområdet på etape V kan have været en del af et større bebyggelseskompleks. Umiddelbart syd for Skademosegård er udgravet anlæg fra yngre bronzealder (etape IV). Dette kan forklare fundet af en bronzecelt dateret til yngre bronzealder, ca. 1000 f. Kr., på Felt 2. Dateringsmæssigt falder den uden for kontekst i forhold til bebyggelsen og de andre genstande fra pladsen. Muligheden foreligger, at anlæg uden erkendelig konstruktionsmæssig sammenhæng, skal knyttes til boplads – og aktivitetsområdet fundet syd for Skademosegård (etape IV).

Udgravningen er godt i gang. I baggrunden ses Skademosegård. Foto: Roskilde Museum.

7. Perspektiver og videre undersøgelser i fortidsmindelandskabet

De mange ha aførømmet muld i Trekroner Øst har givet et unikt overblik over fortidsmindelandskabet i et større lokalt område. Fremkomsten af bopladser på etape II, III, IV og V er en af de større udbredelser af forhistoriske bebyggelser man har udgravet i Roskilde Museums undersøgelsesområde. Fortidsminderne giver derfor et helt nyt og unikt bidrag til forskningen i den tidlige jernalders bosættelsesmønstre på Roskildeegnen. Resultaterne fra Trekroner vil i høj grad kunne bidrage i den fremtidige forskning på området.

8. Udgravningens data

Ansvarlige leder: Museumsinspektør ph.d. mag. art. Jens Molter Ulriksen.

Daglig leder: arkæolog, cand. mag. Lisbeth Gernager Langkjær.

Assistenter: stud. mag. Nikolaj W. Kristensen og stud. mag. Katrine Ibsen Kjær fra Saxo Instituttet, Københavns Universitet og arbejdsmand Niels W. Nielsen.

Museumstekniker Cille Krause, Roskilde Museum stod for opmålingen med GPS.

Maskinfører Finn fra entreprenørfirmaet JL Entreprise APS., Køge stod for afrømningen med gravemaskine CAT 312 på larvefødder, med 2 meter rabatskovl. Området for etape V henlå med fortsat åbne søgegrøfter i brakmark. Søgegrøfter der ikke skulle indgå i den udvidede arkæologiske undersøgelse blev tidligt i forløbet frigivet til tildækning.

Undersøgelsen blev påbegyndt den 27. november 2007 og afsluttede den 22. januar 2008. Vejret var for årstiden mildt – overvejende overskyet, regnfuldt og med dagstemperaturer over frysepunktet. Vejrforholdene betød at iagttagelsesforholdene var gunstige, imens udgravningsarbejdet var lettere besværet af regnen og den vandmættede undergrund.

9. Udgravningsmetode

Udgravningsfeltene blev anlagt på baggrund af resultaterne fra prøveundersøgelserne. Under muldafrømningen blev relevante fyldskifter indridset med skovl og afmærket med pinde. Efter afrømning blev der med GPS etableret målesystem, til manuel fladetegning i 1:50 på millimetertegneplast. Snittegninger i størrelsesforhold 1:10 og beskrivelser af anlæg blev foretaget på millimeter plastikark. Anlæggene snittes med skovl, ske og spade, mens profiler efterfølgende blev afrenset med ske. Der anvendtes udelukkende digitalfotos til dokumentation.

Bygningskonstruktioner er udskilt ved gennemgang og sammenligning af de snittede stolper in situ sammen med iagttagelser på plantegningerne. I tvivlstilfælde blev ”manglende” stolper i et sæt eller en bygningsstruktur eftersøgt ved udmåling indenfor en antaget grundplan og fladeafrensning, hvorpå der kunne fremkomme ”ekstra” stolper, som det ikke havde været muligt at erkende ved maskinafrømningen. Anlæg der indgik i bygningskonstruktioner blev efter registrering tømt med ske.

10. Dataliste

Ansvarsmuseum: Roskilde Museum, j. nr. 2285

KUAS FOR 2003-2122-0835

Trekroner Øst

Roskilde Dms.

Stednr. 02.04.01.

Sogn Fløng sogn (i dag Roskilde Dms.)

Herred Sømme
Amt København

Originaldokumentation og oldsager opbevares efter undersøgelsens afslutning på Roskilde Museum.

Roskilde den 22. maj 2008

Roskilde Museum
Lisbeth Gernager Langkjær
Arkæolog, cand. mag.

11. Litteratur

- Becker, C. J. 1961: *Førromersk Jernalder i Syd – og Midtjylland*. København.
- Björhem, N. & U. Säfvedstad. 1993: Fosie IV. Bebyggelsen under brons – och järnålder. Malmöfynd 6. Arlöv.
- Jensen, J. 2003: *Danmarks Oldtid. Ældre jernalder 500 f. Kr. – 400 e. Kr.* Gyldendal. København.
- Liversage, D. 1980: *Material and Interpretation. The Archaeology of Sjælland in Early Roman Iron Age*. København.

12. Tidstavle

År	Periode	
1500	Nyere tid	Nyere tid
1050	Middelalder	Middelalder
900	Vikingetid yngre	Yngre jernalder
775/800	ældre	
530	Germansk jernalder yngre	Ældre jernalder
375	ældre	
160	Romersk jernalder yngre	
Kr.f.	ældre	
500	Førromersk jernalder	Bronzealder
	Yngre bronzealder VI	
	V	
1000	IV	
	Ældre bronzealder III	
	II	
1700	I	Yngre stenalder
	Senneolitikum	
2400	Stridsøksekultur/ Enkelgravskultur/	
2800	Mellemneolitikum B Grubekeramisk kultur	
	Tragtbægerkultur/	
	Mellemneolitikum A	
3200	Tragtbægerkultur/	Ældre stenalder
3900	Tidlig neolitikum	
	Ertebøllekultur	
5400	Kongemosekultur	
6800	Maglemosekultur	
9000	Ahrensburgkultur	
10.000	Brommekultur	
11.500	Federmesserkultur	
12.000	Hamburgkultur	

